

EDUKACJA KRYTYCZNA W BIBLIOTECE

School Counselor by Iconathon (CC0)

Dyskurs wokół edukacji bibliotecznej w niewielkiej mierze eksploruje nurty pedagogiki emancypacyjnej. Tymczasem biblioteka, jako publiczna instytucja kultury, jest szczególnie predysponowana do rozwijania kompetencji emancypacyjnych oraz postawy aktywnego obywatelstwa wśród dorosłych użytkowników. Poczucie sprawczości i zdolność do „krytycznego odczytywania rzeczywistości” przez

jednostki to istotne kategorie w koncepcji pedagoga krytycznego Paulo Freire. Sięgamy do rekonstrukcji jego idei, próbując je wkomponować w biblioteczną rzeczywistość. Otwarta, zakorzeniona w inkluzyjnych dążeniach biblioteka, którą niekiedy nazywamy modelową, koresponduje z perspektywą zmiany społecznej wpisaną w cele edukacji realizowanej zgodnie z założeniami Freire.

Paulo Freire (1921-1997) - brazylijski pedagog i działacz społeczny. Twórca programów alfabetyzacji dorosłych opartych na dialogu. Autor *Pedagogy of the oppressed*.

„Autentyczna wolność, proces humanizacji - nie jest po prostu depozytem człowieka. Wolność jest praxis: działaniem i refleksją ludzi nad ich światem w celu przekształcania go” (Freire, za Czerepaniak-Walczak, 2006, s. 25).

W celu wyeksponowania cech bibliotecznej edukacji krytycznej zestawiamy ją z modelem instrumentalnej edukacji.

Edukacja instrumentalna

Reprodukuje kulturę / porządek społeczny
Służy adaptacji

Działania pozorowane

Wiedza pochodzi z „centralnych banków wiedzy”, skąd jest pobierana przez nauczającego i transmitowana na „puste konta” - umysły uczących się („edukacja bankowa”)

Kultura milczenia
Postawa bierna (przedmiotowe podejście do uczących się)

Edukacja krytyczna

Jej celem jest zmiana społeczna (transformacja siebie i otoczenia)
Służy integracji

Upełnomocnienie uczących się, kształtowanie kompetencji emancypacyjnej / krytycznej

Metody poznania to:

- 1) dialog = relacja Ja-Ty
- 2) metoda stawiania problemów czerpie z osobistego doświadczenia uczących się

Uczący mówią swoim głosem
Poczucie sprawczości (podmiotowe podejście do uczących się)

Kontekst dialektyczny - edukacja może zniewalać, ale nie ma wyzwolenia bez edukacji

Biblioteka może „na sztywno” ustalać programy szkoleń komputerowych dla seniorów lub przyjąć elastyczny model stawiania problemów podczas zajęć przez samych seniorów (z przygotowanymi kilkoma „dyżurnymi tematami”). Odejście od sformalizowanego programu i wsłuchiwanie się w artykułowane - w swobodnej rozmowie - potrzeby, może ujawnić zupełnie inne obawy i oczekiwania uczestników, a działania bibliotekarza odnieść do osobistych doświadczeń seniorów w zakresie wykorzystywania nowych technologii.

Bibliografia

- Czerepaniak-Walczak, M. (2006). *Pedagogika emancypacyjna*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Kopp, B. M., Olson-Kopp, M. (2010). Depositories of Knowledge: Library Instruction and the Development of Critical Consciousness. W: M. T. Accardi, E. Drabinski, A. Kumbier (Eds.), *Critical Library Instruction: Theories and Methods* (55-67). Duluth, MN: Library Juice Press.
- Szkudlarek, T. (2010). Wyzwanie pedagogiki krytycznej. W: T. Szkudlarek, B. Śliwerski, *Wyzwania pedagogiki krytycznej i antypedagogiki* (s. 9-48). Kraków: Impuls.
- Zielińska, H. E. (2000). Paulo Freire : dialog, komunikacja, edukacja. *Edukacja*, 2(70), 89-96.